

názory & vzdělávání

Koronavirus infikuje globální ekonomiku: Ekonomický dopad nepředvídatelné pandemie

David Gregosz, Thomas Köster, Oliver Morwinsky, Martin Schebesta

Policy paper č. 6 / 2020

názory & vzdělávání

Shrnutí

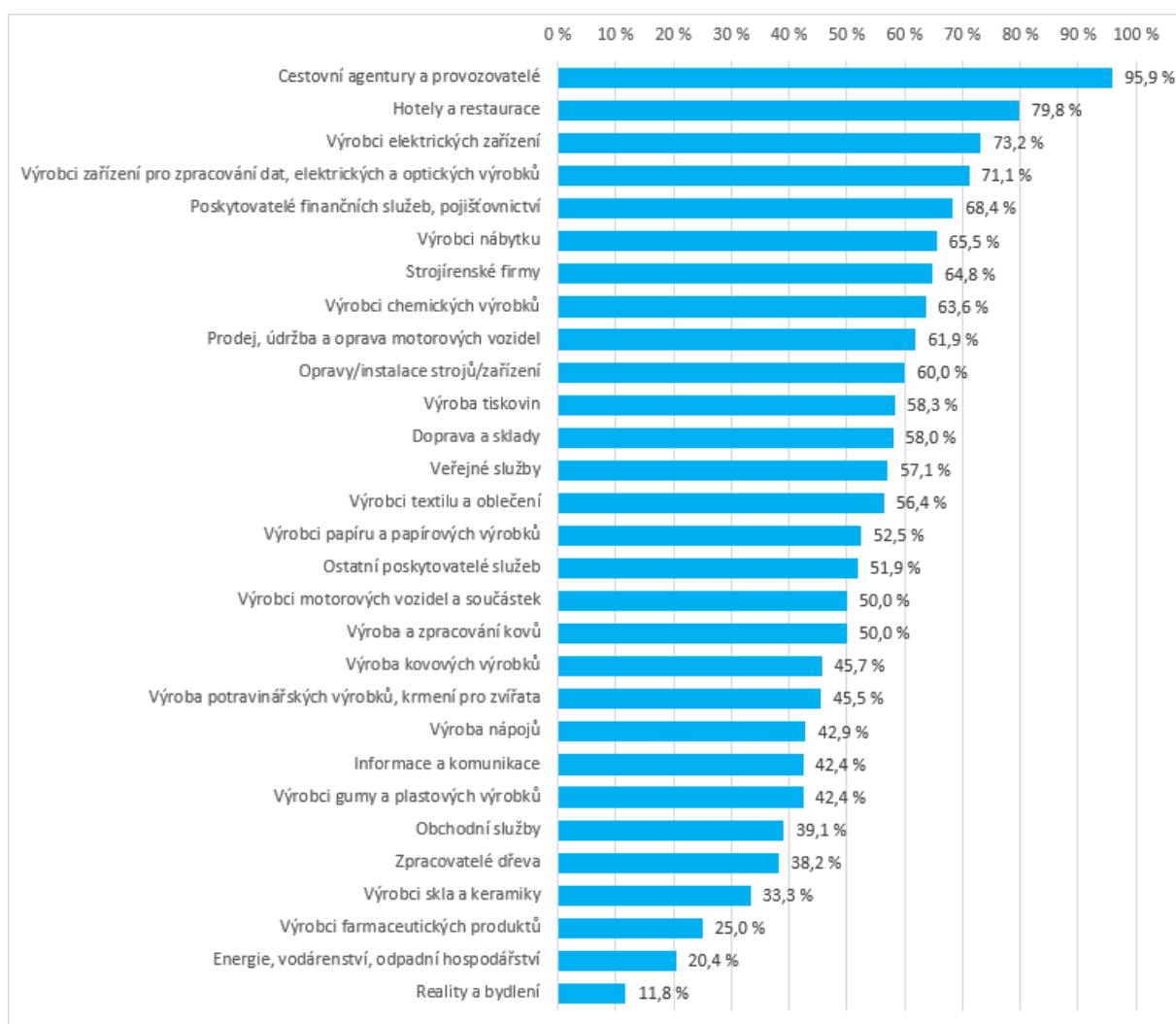
Hospodářský dopad pandemie covid-19 je mnohem horší než dopad finanční krize v roce 2008. Vlna, která přišla naráz, zasáhla téměř každý průmyslový sektor a region v Německu a stejně tak i jeho hlavní obchodní partnery. Virus změnil Německo a zbytek Evropy, včetně regulačních struktur. Od státu se více než kdy jindy očekává, že bude jednat jako krizový manažer. Vlády se pokoušejí zejména zpomalit šíření pandemie a podnikají kroky k omezení svého hospodářského propadu. Jsou nutná nekonvenční opatření, aby se zabránilo dlouhodobému zastavení německé ekonomiky. Ve střednědobém až dlouhodobém horizontu je však důležité zajistit, aby tato opatření nepoškozovala liberální demokracii ani nenarušovala sociálně-tržní hospodářství. I přes nejistotu ohledně vývoje pandemie musíme udržet náš ekonomický a politický směr. Jakmile se vše v oblasti veřejného zdraví uklidní, musí světové společenství podniknout kroky k navrácení ekonomiky na úroveň před krizí.

Úvod

Jen málo zemí bylo ušetřeno dopadu způsobeného rychlým rozšířením nového typu koronaviru (covid-19). Německo a Evropa tak čelí náhlým a naléhavým hospodářským, sociálním a politickým výzvám. Dopad tohoto nečekaného šoku je mnohem závažnější než dopad finanční krize z roku 2008. Cílem všech zemí bylo zabránit rozšíření finanční nákazy do ekonomiky. Dopad na Evropu byl u jednotlivých zemí jiný. Evropská centrální banka (ECB), podporovaná relativně zdravými ekonomikami EU, dokázala zajistit půjčky, které poté poskytla těžce zasaženým zemím EU s nižším ratingem, aby zajistila tolik potřebnou likviditu. Tato krize však zasáhla každý průmysl, odvětví a region současně (viz graf). Je to téměř symetrický šok, který ovlivňuje německou ekonomiku jako celek, a poprvé za 70 let čelíme takové situaci. Musíme očekávat velmi výraznou ztrátu prosperity a značné zpomalení světové ekonomiky. To je však jen jeden aspekt pandemie. Virus zásadně transformuje Německo a Evropu, zejména změnou struktury a regulačních základů. Stále máme jen malou představu o tom, jak bude vypadat svět po krizi nebo zda budou politická rozhodnutí, která jsou v současné době přijímána, dostatečná. Můžeme jen hádat, jaké vedlejší škody způsobí vládní opatření.

Koronavirus: zpomalení německé ekonomiky

Graf: Podíl podniků, které pociťují negativní dopad krize (průzkum provedený institutem ifo)

Zdroj: ifo Business Surveys, březen 2020. Vlastní graf.

Síla německé ekonomiky a její nedávný rozmach jí ponechávají značnou ekonomickou volnost. Tomu významně pomohla kontroverzní politika předchozích let „Black Zero“ – federální rozpočet, který je plně vyrovnaný, nebo dokonce v černých číslech. Hospodářská a fiskální situace Německa se tak odlišuje od jeho sousedů, na které covid-19 dopadl mnohem hůře a kteří čelí mnohem tvrdším ekonomickým podmínkám. Německo však bude kvůli dynamice hospodářské a měnové unie brzy čelit stejným výzvám jako ostatní země EU (Itálie, Španělsko a Francie). Můžeme očekávat hlubokou evropskou a celosvětovou recesi, která bude pro

názory & vzdělávání

podniky, trh práce a veřejné finance představovat velkou zátěž. Institut ifo očekává, že se německá ekonomika propadne o 7,2, resp. 20,6 procenta, v závislosti na tom, jak dlouho budou trvat současná opatření. Navíc euro, společná měna eurozóny, bude pod silným tlakem evropských státních dluhů. Aspoň v krátkodobém horizontu je hospodářský výhled velmi chmurný. Sociálně-tržní hospodářství, německý ekonomický a sociální model, je díky svým institucím a automatickým stabilizátorům do jisté míry odolné vůči krizi a umí se vypořádat s ekonomickými šoky. Tato situace však v žádném případě nezbavuje Německo odpovědnosti za udržení stability – i nadále musí země zůstat rozhodná v zachování práva a pořádku. Má-li německá ekonomika zabránit dlouhodobému zpomalení, může být z krátkodobého hlediska nezbytné přijmout i nekonvenční opatření. Ve střednědobém až dlouhodobém horizontu je důležité zajistit, aby tato opatření nenarušovala sociálně-tržní ekonomiku, a co by bylo ještě horší, nepoškozovala německou liberální demokracii.

Postkoronavirová ekonomika – co je před námi?

Řešte nejistoty, stanovte realistická očekávání

Ludwig Erhard řekl, že padesát procent ekonomiky je psychologie. Z tohoto důvodu jsou opatření přijatá ECB, vládou a ministerstvy financí, hospodářství a práce dlouhou cestou k řešení nejistoty. Ale slibování všeho všem nepředstavuje udržitelnou a soudržnou politiku. Nerealistická očekávání vedou nutně ke zklamání.

Ekonomika zažije složité období a pro německý obchodní model se silným zaměřením na výrobu a export to bude velká výzva. Německá výroba má již teď problémy a od roku 2018 je v recesi, která se nyní pravděpodobně prohloubí. Tvůrci národních politik musí v letech 2020 a 2021 poskytnout plán střednědobé hospodářské a strukturální politiky a na výzvy se připravit. Zpracovatelský průmysl i ostatní odvětví naléhavě potřebují pomoc při předvídání a plánování své budoucnosti. Plán by měl proto zahrnovat rychlé přepočítání daní z příjmu právnických osob a energetických daní.

Neopouštějte základy regulační politiky

Vzhledem k rozsahu krize by byl stát přetížen, pokud by se pokusil pomoci každému postiženému sektoru a osobě. Po počátečních krátkodobých politikách na ochranu před ekonomickým kolapsem je důležité nestanovit očekávání, že stát může kompenzovat všechny ztráty vyplývající z krize. Bylo nutné ujistit voliče a trhy, ale stejně tak je důležité zdůraznit, že samotná fiskální politika nebude k vyřešení současné situace stačit.

Z krátkodobého i dlouhodobého hlediska existuje nebezpečí, že stát nadhodnotí svou kapacitu. Federální rozpočet, včetně masivního doplňkového rozpočtu z března 2020, dosahuje necelých sedmi týdnů hospodářské produkce. Německý stát proto nemůže navzdory svému nejvyššímu

názory & vzdělávání

úvěrovému hodnocení poskytnout komplexní krátkodobou pomoc všem 3,5 milionu podniků v Německu. Stát také není schopen sám o sobě podporovat trvalý, dlouhodobý růst prostřednictvím finančních pobídek, protože to také vyžaduje, aby podniky investovaly do soukromého kapitálu. Převážná většina kapitálu na inovace a investice pochází ze soukromého sektoru. Z tohoto problému vyvstanou základní otázky týkající se hospodářské soutěže a znárodnění.

Je třeba také říci, že někteří političtí aktéři využívají krizi k prosazování pochybných ekonomických návrhů, jako jsou „koronové dluhopisy“ a univerzální základní příjem, z nichž některé přitahují politickou pozornost. Je nutné odlišit nezbytná nouzová opatření od samostatných politických programů. Musíme odolat pokušení podlehnout takovýmto ideologickým návrhům. Koronové dluhopisy jsou jako krátkodobý nástroj pro řešení krize nevhodné a musely by projít zdoluhavou procedurou v Evropském parlamentu. Utratit politický kapitál na jejich zavedení by bylo neefektivní. Stávající evropské nástroje, jako jsou fondy ESM, EIB a ESI, jsou schopny usnadnit rychlou mobilizaci nízkoúrovňového kapitálu, která je v současné krizi potřebná.

Dočasná opatření musí zůstat výjimkou, připravme se na obnovení pozastavených pravidel

Současná krize ovlivňuje podniky a spotřebitele viditelněji, než tomu bylo během celosvětové finanční krize před dvanácti lety, kdy vláda musela opustit cíl vyrovnaného rozpočtu. V případě nouze „dluhová brzda“ umožňuje státu výslovně reagovat expanzivní fiskální politikou. Zkušenosti z posledního desetiletí však ukázaly, že fiskální disciplína je z dlouhodobého hlediska nezbytná. Po skončení krize by měla být zachována politika vyrovnaného federálního rozpočtu. Tím bude zajištěno spolehlivé budoucí úvěrové hodnocení pro německou ekonomiku. Pandemie covid-19 je simultánním šokem v oblasti nabídky a poptávky – tedy krizí dodavatelských řetězců, výroby a spotřebitelů. Je nepravděpodobné, že by zde pomohla opatření měnové politiky. Ještě před pandemií byly nástroje Spolkové banky tlačeny na samou hranici únosnosti. V důsledku masivních vládních zásahů do společenského a hospodářského života musí nyní politici rychle vypracovat proveditelný střednědobý scénář.

Upravte evropskou agendu

Dramatický vývoj v Itálii a Španělsku ohrožoval evropskou integraci a euro. Evropská komise bude muset v nadcházejících měsících odpovídajícím způsobem upravit své politické priority. To neznamená opuštění například ambiciózních cílů v oblasti změny klimatu a udržitelnosti, ale bude to znamenat revizi těchto cílů se záměrem udržet je v souladu se schopnostmi zemí v reálných ekonomických podmínkách. I nadále zůstane prioritou upevňování měnové unie, v kterém hraje Německo klíčovou roli. V konečném důsledku bude muset prokázat větší finanční a politický závazek vůči Evropě. V souvislosti s krizí bude rovněž třeba důkladně se zaměřit na rozdělení pravomocí mezi EU a členskými státy, zejména s ohledem na zásadu subsidiarity.

názory & vzdělávání

Dále bude důležité prokázat evropskou solidaritu s postiženými zeměmi, aby nedošlo k ohrožení evropské jednoty a prohloubení trhlin způsobených krizí eura a tím, že dluhy států se budou navyšovat. Existuje mnoho způsobů, jak toho dosáhnout, včetně nejnovějšího návrhu na zřízení Evropského střediska pro řešení krizí. „Evropská solidarita“ však stále více zní jako prázdná fráze, takže je třeba ji oživit konkrétními činy. To vyžaduje použití ekonomických nástrojů, a pokud je to možné, mobilizaci zdrojů ve zdravotní péči pro naše evropské sousedy, včetně týmů odborníků, bundeswehru, kapacit a infrastruktury. Čína by neměla být v tomto případě považována za hlavní zdroj pomoci.

Kolektivní akce na evropské úrovni

Poté, co si Evropská unie vzala čas na rozmyšlenou a posouzení situace, reagovala nakonec rychle. Zatímco během hospodářské krize trvalo EU více než tři týdny, než předložila navrhovaná řešení, na pandemii reagovala během několika dní. Mezi klíčové návrhy patří pozastavení Paktu o stabilitě a růstu, dočasná státní podpora hospodářství a finanční podpora prostřednictvím „politiky soudržnosti“, která je zaměřena na poskytování likvidity a včasnou podporu. EU reaguje na problémy jednotlivých členských států množstvím nápadů a návrhů, včetně využití evropského mechanismu stability (ESM), nástroje Evropské investiční banky (EIB) „evropského úvěrového institutu pro rekonstrukci“ a vydáváním koronových dluhopisů, spolu se systematickým, ale právně pochybným jednáním ECB. Zdá se ale, že dosud přijatá opatření postrádají potřebnou míru soudržnosti. Tento problém pramení z rozdílných kompetencí členských států, ale také ze zjevného nedostatku ochoty spolupracovat na dlouhodobých otázkách. Krize například znesnadnila přijetí víceletého finančního rámce (2021–2027), „rozpočtu EU“. To má zásadní důsledky pro německé předsednictví Evropské radě, které má začít 1. července 2020. Je třeba vést diskusi o tom, zda by poměrně silné evropské ekonomiky měly dočasně platit minimální požadavky na financování příspěvků zemí, které byly nejvíce postiženy pandemií.

Posilme eurozónu jako geopolitický nástroj

Krize zvýšila naléhavost reformy eurozóny. Tento proces probíhá prakticky od roku 2014. Místo posílení eurozóny zlepšenou koordinací proběhla znepokojující jednání o zrušení funkce předsedy Euroskupiny. EMS by měl být využíván intenzivněji, trvale a v demokraticky legitimizovaném rámci. Posílení eura jako geopolitického nástroje – například v obchodní politice – by podpořilo požadavky předsedkyně Evropské komise, aby Evropa měla „svůj nástroj moci“.

Využijme příležitosti ke zvýšení digitalizace a zlepšení slabých stránek

I přes všechny potíže nabízí pandemie covid-19 i příležitosti. Především byl zdůrazněn potenciál internetu. Rychlé změny probíhají téměř ve všech oblastech lidského soužití, zejména v online

názory & vzdělávání

prostoru, a mohly by se stát součástí našeho každodenního života. Práce se začala vykonávat v režimu online, zvýšilo se množství decentralizované týmové práce. Ve školách a na univerzitách došlo k posunu ke e-learningu a vzrostla i nabídka kulturních nabídek online. Rovněž se pravděpodobně zintenzivní debata o mechanismech digitálních plateb.

V tomto ohledu krize neúnavně odhaluje slabosti digitalizace a testuje způsoby jejich řešení. Je tomu tak v soukromých společnostech, ale ještě více ve veřejném sektoru, s jeho často anachronickými, analogickými pracovními procesy a správními postupy. Než se vrátíme do normálního pracovního života, měly by existovat regulační pobídky, které by organizace povzbuzovaly k tomu, aby pokračovaly ve své digitální transformaci.

Odmítněme neopodstatněnou kritiku globalizace a kapitalismu, prozkoumejte dodavatelské řetězce

Někteří lidé chápou pandemii jako příležitost k ospravedlnění své kritiky globalizace, kapitalismu a sociálně-tržní ekonomiky. Podniky a vlády využívají krize k přezkoumání a přizpůsobení dodavatelských řetězců. Tím se zintenzivní stávající tendence k deglobalizaci. Je třeba zdůrazňovat pozitivní účinky globalizace, jako je široký výběr zboží, levnější výrobní náklady a větší prosperita. Současně je důležité odhalit závislosti a zvýšit povědomí o politických rizicích. To vyžaduje evropskou reakci. Průmyslová strategie Evropské komise platná od března 2020 je prvním krokem k posílení evropské průmyslové a strategické autonomie.

Prozkoumejte roli Číny jako globálního hráče a vyžadujte zodpovědnost

Bude nutné prodiskutovat odpovědnost Číny za ohnisko nákazy, pravdivost informací a jejich zdržování. Deset let po finanční krizi, která začala v USA, Čína – druhá největší ekonomika na světě – představuje výzvu pro systémy zdravotní péče a ekonomiky, které jsou svou hloubkou a rozsahem jedinečné.

Znovu aktivujeme a propagujeme G20 jako nástroj řešení krizí

Další summit G20 se má konat na podzim 2020 za saúdskoarabského předsednictví. Vzhledem ke globálním problémům způsobeným pandemií covid-19 by měli klíčoví členové G20 usilovat o dřívější setkání. Globální ekonomika zoufale potřebuje koordinaci a podniknout kroky bránící protekcionismu. Nové obchodní překážky a další narušení obchodního systému založeného na pravidlech Světové obchodní organizace (WTO) by mohly z dlouhodobého hlediska ohrozit globální hospodářské oživení.

Nezanedbávejme další naléhavé problémy

Současná doba opomíná řadu dalších důležitých, otázek jako je Agenda 2030 či přetrvávající uprchlická krize na evropských hranicích. Kromě toho se pandemie ještě plně nerozšířila v Asii,

názory & vzdělávání

Africe a Jižní Americe. Mnoho ze zemí těchto kontinentů má nestabilní trh práce, poskytuje jen základní zdravotní péči a disponuje slabou státní infrastrukturou, což je potenciálně výbušná kombinace.

Závěr

Navzdory krizi způsobené pandemií covid-19 mají vlády možnost formovat budoucnost svých zemí řadou politických kroků. Propojený svět není minulostí. Naopak se očekává, že hrozící ztráta prosperity, způsobená jeho náhlým narušením, odhalí, jak moc světové společenství těží ze vzájemného ekonomického propojení. Jakmile pandemie odezní, světové společenství bude mít několik možností, jak obnovit ekonomiku na úroveň před krizí. První cestou bude vstoupit do nové éry odolnosti. To bude úspěšné, pokud budeme projevovat větší citlivost vůči společným úkolům lidstva a usnadní se spolupráce mezi silnými světovými institucemi. Krize v tomto ohledu upozornila na nedostatky, ale na každý z nich lze nahlížet také jako na příležitost. Konkrétní oblasti jako digitální transformace a klimatická agenda (včetně přechodu na nízkouhlíkovou ekonomiku) budou vyžadovat větší otevřenost vůči novým politikám. Je také důležité zvýšit povědomí o globálních ekonomických a politických hrozbách autoritářských politických systémů, jako je Čína. Druhou cestou by bylo otočit se ke globalizaci zády, ale dlouhodobé škody způsobené touto možností by výrazně převyšovaly nad očekávanými zisky. Na vnitrostátní politiku se nesmí reagovat jednostranně, aby se zakryla skutečnost, že mezinárodní spolupráce a mnohostranné akce jsou klíčem k řešení problémů, jako je tato krize. Výše uvedené hypotézy pokrývají širokou oblast hospodářské činnosti a vyžadují určitá politická opatření.

Vybraná doporučení:

- Řešte nejistoty, stanovte realistická očekávání.
- Neopouštějte základy regulační politiky.
- Dočasná opatření musí zůstat výjimkou, připravme se na obnovení pozastavených pravidel.
- Posilme eurozónu jako geopolitický nástroj.
- Využijme příležitosti ke zvýšení digitalizace a zlepšení slabých stránek.
- Odmítněme neopodstatněnou kritiku globalizace a kapitalismu, prozkoumejme dodavatelské řetězce.
- Prozkoumejte roli Číny jako globálního hráče a vyžadujte zodpovědnost.
- Znovu aktivujme a propagujme G20 jako nástroj řešení krizí.
- Nezanedbávejme další naléhavé problémy jako je Agenda 2030 či přetrvávající uprchlická krize na evropských hranicích.

názory & vzdělávání

O autorech:

David Gregosz vystudoval ekonomii a politologii na Phillipsově univerzitě v Marburgu. Od října 2013 do ledna 2017 vedl program sociální politiky SOPLA se sídlem v Santiagu de Chile. Od listopadu 2015 do září 2016 působil jako vedoucí chilské kanceláře Konrad-Adenauer-Stiftung. Po návratu z Jižní Ameriky v lednu 2017 začal koordinovat mezinárodní aktivity Konrad-Adenauer-Stiftung v oblasti hospodářské politiky.

Thomas Köster, MSc, vystudoval ekonomiku a obchod na Paderbornské univerzitě v Německu. Pracoval pro dr. Carstena Linnemanna, člena Spolkové sněmu, jako výzkumný asistent a vedoucí kanceláře. Od roku 2016 je zodpovědný za pracovní trh a sociální politiku v oddělení analýzy a poradenství Konrad-Adenauer-Stiftung.

Oliver Morwinsky, LL.M., vystudoval obchodní právo a politologii v Kolíně nad Rýnem a Erfurtu. Po třech a půl letech působení ve funkci výzkumného asistenta v evropské kanceláři Konrad-Adenauer-Stiftung v Bruselu má od roku 2019 na starost projekt „Europa Narrative“ v Berlíně. Od ledna 2020 je také zodpovědný za projekt „Evropská konkurenceschopnost“. Rovněž vede pracovní skupinu nadace pro Evropu.

Martin Schebesta, MSc, studoval globální politiku na London School of Economics a filozofii, politologii a ekonomiku na univerzitě v Durhamu. Od roku 2017 pracuje jako poradce v oblasti hospodářské politiky a sociálně-tržní ekonomiky v sekci analýzy a poradenství Konrad-Adenauer-Stiftung.

Editorka publikační řady: Mgr. Lucie Tungul, M.A., PhD.

Ke stažení dostupné na: <http://www.top-az.eu/ke-stazeni/>

TOPAZ a Konrad-Adenauer-Stiftung nenesou žádnou odpovědnost za fakta či názory vyjádřené v této publikaci. Názory publikované v této studii se nemusí shodovat s názory TOPAZu a Konrad-Adenauer-Stiftung.

Tuto publikace byla v původním znění publikována v Konrad-Adenauer-Stiftung a její původní znění. Jedná se o přeložený a zkrácený text původního znění. Původní text je dostupný na odkazu <https://www.kas.de/en/analysen-und-argumente/detail/-/content/coronavirus-infected-the-global-economy>

Plná zodpovědnost za názory leží na autorovi publikace. Všechna práva vyhrazena. Není povoleno kopírovat, reprodukovat nebo znovu vydávat obsah této publikace, s výjimkou osobní potřeby. Všechny ostatní formy vyžadují povolení vydavatele.